

א-17 ושלש שורות של תלמידי חכמים — בכל א-17 שורה עשרים ושלשה תלמידי חכמים (1) — יושבין לפניהן של סנהדרי קטנה (2) אף הם בחצי עגולה ועל הקרקע, ואילו הסנהדרין יושבים על הספסלים —

ובל אחד ואחד מתלמידי החכמים מכיר את מקומו, כלומר:

היו מושיבים את תלמידי החכמים לפי חשיבותם, דהיינו: היושבים בשורה הראשונה גדולים מאלו שבשורה השניה, והיושבים בשורה השניה גדולים מאלו שבשלישית; וגם בכל שורה ושורה הושיבום לפי סדר חשיבותם, הגדול בראש השורה והקטן ממנו למטה הימנו וכן הלאה, ולפיכך צריך כל אחד להכיר את מקומו.

ושני סופרי הדיינים עומדים לפניהם של הסנהדרין, אחד מימין הסנהדרין ואחד משמאלם.

וכותבין שני הסופרים את דברי הדיינים המזכין, "פלוני זיכה, ומן הטעם הזה", ואת דברי הדיינים המחייבין. (3)

רבי יהודה אומר:

שלשה סופרים עומדים לפניהם: (4)

אחד מהם כותב את דברי המזכין בלבד.

ואחד מהם כותב את דברי המחייבין בלבד. והשלישי כותב הן את דברי המזכין והן את דברי המחייבין.

1. כמנין סנהדרי קטנה שהיא של עשרים ושלשה; שאם יחלקו העשרים ושלשה סנהדרין רובן מחייבין ומיעוט מזכין [כלומר, שנים עשר מחייבים ואחד עשר מזכים], והטייה לרעה [הרי] אין על פי אחד [כמבואר לעיל לב א], וצריך להוסיף שנים שנים עד שבעים ואחד, הלכך צריך להושיב לפניהם ארבעים ושמונה להשלמת שבעים ואחד [וכשהגיעו לשבעים ואחד שוב אין מוסיפים, אלא דנים אלו כנגד אלו עד שיימצא רוב המספיק לצד אחד], ולא אורח ארעא לעשות שורות לתלמידים של עשרים וארבעה שתהא מרובה משל דיינים, ו[אף] לא לעשות שורות קטנות, ו[אף] לא שתים של עשרים ושלשה ואחד של שני תלמידים, הלכך עבדי שלש שורות, רש"י.

2. לשון המאירי: פירוש: דבר זה בסנהדרי קטנה של עשרים ושלשה, שפעמים צריכים להוסיף בדיינין, כגון שלא היה שם מטה לרעה

אין יושבין, לפי שצריכין בעלי הדין והעדים ליכנס לדבר בפני כולן, שיהו כולן רואין את העדים.

ב. לשון המאירי הוא: הגדול שבכולן יושב בראש, והוא שימינו מיוחדת לצד אחד, וכל העיגול בא מצד שמאלו; ובסנהדרי גדולה, אותו שמושיבין אותו בראש נקרא "ראש ישיבה" או "נשיא", והגדול שבשבעים בא אחריו, ונקרא "אב בית דין", ואחר כך מושיבין אותן בסדר, זה לשמאלו של זה, לפי מעלתם.

3. א. ראה סוגיית הגמרא לעיל לד א.

ב. כתב רש"י, שהוצרכו שנים לכתוב, כדי שאם יטעה האחד, יוכיח כתבו של חברו.

4. כי יש לחוש שמתוך טורח הטעמים שירבה עליהן, יטעו בדבר; אבל עכשיו שהיו שלשה, ואין טורח רב על השנים לא יקצרו בדבר, ואם יטעה אחד מהם יוכיח כתבו של שלישי, על פי רש"י.

השלישית, ולכן יושב הוא בסוף השורה השלישית.⁽³⁾

גמרא

שנינו במשנה: סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה:

מפרשת הגמרא: **מנא הני מילי**, מנין שהיו הסנהדרין יושבים בכחצי עיגול?

אמר פירש **רבי אחא**, אמר **רבי חנינא**, משום שנאמר ב"שיר השירים":

"**שררך אגן הסהר אל יחסר המזג**, בטנך ערמת חטים סוגה בשושנים":

"שררך": זו סנהדרין גדולה, ולמה נקרא שמה של הסנהדרין "שררך" **שהיא יושבת בטיבורו של עולם**, כי בבית המקדש היא יושבת — בלשכת הגזית — שהוא אמצעו של עולם.⁽⁴⁾

אם הוצרכו הסנהדרין לפמוך את אחד מתלמידי החכמים כדי לצרפו לסנהדרין, וכגון שמת אחד מהם:

סומכין אחד מן השורה הראשונה, דהיינו את היושב בראש השורה הראשונה שהוא הגדול מכולם; **ואחד** מן תלמידי החכמים שבשורה השניה [הוא הגדול שבהם, שהיה יושב בראש השורה השניה] **בא לו** [מתישב] לסוף שורה הראשונה, **ואחד** מן תלמידי החכמים שבשורה השלישית [היינו הגדול שבהם] **בא לו** לסוף שורה השניה —

וברורים להם עוד אחד מן הקהל, ומושיבין אותו בשורה השלישית שהתפנה שם מקום, ואולם לא היה יושב במקומו של ראשון [היינו של אותו תלמיד חכם שהוא בא במקומו] **אלא יושב במקום הראוי לו**, כלומר: יושב הוא לסוף השורה השלישית, ומשום שהעובר לשורה השניה היה יושב בראש השורה השלישית כי הוא גדול מכל אלו שבשורה השלישית, ואילו זה שנכנס תחתיו קטן הוא מכל יושבי השורה

מפני שהקטן שבדיינים גדול מן הגדול שבתלמידי הראשונה, והקטן שבראשונה גדול מן הגדול שבשניה, הילכך כי ניידו כולהו ניידו, כשמת אחד מהן ומושיבין אחר חליפיו, צריכים לנוד איש איש ממקומו, רש"י.

4. עיקר מילה זו לון טיבור הוא, כדכתיב [יחזקאל טז] "לא כרת שררך", ולפי שטיבורו של אדם באמצעותו נקרא אמצעו של דבר טבור, כענין שנאמר [שופטים י] "הנה עם יורדים מעם טבור הארץ"; וסנהדרין בלשכת הגזית בבית המקדש היתה יושבת ובית המקדש באמצעו של עולם הוא עומד כדכתיב [יחזקאל ה] "וזאת ירושלים בתוך הגויים שמתיה, וסביבותיה

... אבל בית דין הגדול לא הוצרכו לשורות של תלמידים, שכל שנחלקו בית דין של שבעים ואחד, בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות בין בדין משאר דיני התורה אין מוסיפין, אלא דנין אלו כנגד אלו עד שימצא רוב המספיק לצד אחד, ולמדת, שלא נאמר סדר זה אלא לסנהדרין קטנה.

3. וכן אותו שבא מן השלישית לשניה, וכן אותו שנסמך מן הראשונים לא היה יושב במקומו של ראשון, אלא כולן בסוף השורות, וכל בני השורות נמשכין איש איש למעלה ממקומו וממלאין זה את מקומו של זה [וכמבואר בגמרא "אמר אביי: שמע מינה כי ניידו כולהו ניידו"]

“אנן”: שהיא מגינה על כל העולם כולו. (5)

אינו יוצא. (8)

“הסרה”: שהיא דומה בישיבתה לסהר [ירח] (6) שהוא חצי עיגול.

“בטנך ערימת חיטים”: מה ערימת חיטים הכל נהנין ממנה, אף סנהדרין הכל נהנין מטעמיהן. (9)

“אל יחסר המזוג [מלשון מזיגת יין, שנותן על שליש יין שני שלישים מים]”: ללמד, שאם הוצרך אחד מהם לצאת לעסקיו חוץ ללשכת הגזית שם היו יושבים, (7) רואין: אם יש [נשאר] שם שליש מן הסנהדרין, דהיינו עשרים ושלשה [שהוא שליש מן ששים ותשע, והשתיים הנותרים כיון שאין שייך לשלשם לא חשיב להו, יד רמה] כנגד סנהדרי קטנה — הרי זה יוצא, ואם לאו,

“סוגה [לשון סייג וגדר] בשושנים”: ללמד, שאפילו כשלא יעשו אלא סוגה [גדר] של שושנים, כלומר: אזהרה קלה והבדלה מועטת כדי לפרוש מן העבירה, אף בזה יהא די שלא יפרצו בהן [בגדרות ובסייגים] פרצות, כלומר: לא יעברו על העבירה החמורה שעשו לה את הסייג הקל הזה. (10)

ארצות, יד רמה.

שישאר שם עשרים ושלשה בכל זמן ישיבתם, והוא שאמרו דרך צחות “אל יחסר המזוג”, רצה לומר השליש כמו שהתבאר.

וכמו שהטבור אינו ממש באמצע, כן גם בית המקדש אינו ממש באמצע, אלא על צד הקירוב הוא, כדעת אנשי מחקר הארץ; תוספות יום טוב.

5. כי שם עומדים שלשה עמודי עולה תורה דין ואמת, שלא יצא התורה ודין לאמיתו בכל בתי ינין כי אם שם, מהרש"א.

8. כתב המהרש"א: דימה אותן ליין הממוזג, כי כמו שהיין הוא עיקר, ושני חלקים מים שמוסיפין בהם, הם טפל לגבי היין, כן הדבר הזה, דבית דין של עשרים ושלשה הן הן העיקר שהיו דנין דיני נפשות בכל מקום, אלא שני חלקים — דהיינו עד שבעים שהוסיפו — הם טפלים לגבי העשרים ושלשה, ולא הוסיפו אותן שם, אלא שלא יצטרכו להוסיף אם יחלקו העשרים ושלשה, ולהכי לא הקפיד קרא שלא יחסרו אלא על העשרים ושלשה שהם עיקר הבית דין.

6. תרגום “ירח” — “סיהרא”; הרע"ב.

וכתב המהרש"א: ואמר שהיא דומה לסהר, שעל הרוב אין עיגולה של הלבנה שלם רק חצי עיגול וכן יושבין סנהדרין, מה שאין כן החמה שהיא לעולם עיגולה שלם.

7. לשון המאירי בפירוש המשנה הוא:

9. כתב המהרש"א: דימה אותם לחיטים שהכל צריכים להם בכל ריב שבכל בית דין, על דרך “הכל צריכין למרי חיטיא”.

התבאר בגמרא, שהסנהדרין אין רשאין לצאת ממקומם כל זמן ישיבתן, שהוא בסנהדרי קטנה מאחר תפלת השחר עד חצות; אבל סנהדרי גדולה, שישבתן מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים, אין צריכין לישוב כולן כאחד במקומם שבמקדש, אלא מתקבצים בשעת הצורך, ובשאר הזמנים יוצאין לעסקיהם ובלבד

10. ראה מה שכתבו התוספות בד"ה התורה, והמהר"ץ חיות הביא שמפורש כדבריהם במדרש שיר השירים.

והיינו דאמר ליה ההוא מינא [אפיקורס] לרב כהנא:

אמריתו, נדה שרי לייחודי כהדי גברא [אומרים אתם שמותר לאשה נדה להתייחד עם בעלה], וכי אפשר שתהא אש בנעורת ואינה מהבהבת [אוחזת ודולקת], כלומר, וכי אפשר שלא יבואו לידי עבירה!?

אמר ליה רב כהנא לההוא מינא:

התורה העידה עלינו "סוגה בשושנים", שאפילו כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות, ודי בהרחקות שאמרו חכמים להרחיק את הבעל מאשתו הנדה, כדי שלא יבואו לידי עבירה.

ריש לקיש אמר: מהכא יש ללמוד שדי להם לישראל בסייג קטן, שנאמר עוד ב"שיר השירים":

"כפלה הרמון רקתך [מלשון ריקנות]", ללמד: אפילו ריקנין שבך, מלאין הם מצוות כרימון.

רבי זירא אמר: מהכא יש ללמוד כן, שנאמר ביצחק כשנכנס אצלו יעקב בבגדי עשו כדי לקבל את הברכות:

"וירח [יצחק] את ריח בגדיו [של יעקב] ויברכהו", אל תיקרי "בגדיו" אלא "בוגדיו", כלומר: אפילו את בוגדיו בירך יצחק, שגם

הם מלאים מצוות הם.

הנהו בריוני [פריצים] (11) דהוה (12) בשיבכותיה דרבי זירא, דהוה מקרב להו רבי זירא כי חיכי דניהדרו להו בתיובתא [פריצים היו בשכנותו של רבי זירא, והיה הוא מקרבם כדי שיחזירו בתשובה] —

והו קפדי רבנן [הקפידו החכמים על רבי זירא שהיה מקרבם] —

כי נח נפשיה דרבי זירא אמרי אותם בריונים [כשמת רבי זירא אמרו אותם בריונים]:

עד האי דנא — כשהיה רבי זירא חי — הוה "חריכא קטין שקיה [כינוי לרבי זירא]" (13) דהוה בעי עלן רחמי, אבל השתא — משמת רבי זירא — מאן בעי עלן רחמי! ? הרהרו בליביהו ועבדו תשובה [עד היום היה רבי זירא מתפלל עלינו ומבקש עלינו רחמים, ואילו עתה משמת רבי זירא, מי יבקש עלינו רחמים, ומתוך כך הרהרו בתשובה].

שנינו במשנה: ושלש שורות של תלמידי חכמים ... הוצרכו לסמוך סומכין מן הראשונה ... בוררין להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית, ולא היה יושב במקומו של ראשון אלא יושב במקומו הראוי לו:

אמר אביי:

... יתיב מאה [תעניתין] אחרני, דלא נשלוט ביה נורא דגיהינום, כל תלתין יומי הוה בדיק נפשיה, שגור תנורא [הדליק את התנור] סליק ויתבי בגויה, ולא הוה שלטא ביה נורא, יומא חד יהבו ביה רבנן עינא ואיחרכו שקיה [נחרכו שוקיו],

11. "בריוני" מלשון "בורים", רש"י.

12. מסתבר שצריך לומר "דהו".

13. נקרא רבי זירא כך משום מה דאיתא בבבא מציעא פה א: רבי זירא כי סליק לארעא דישראל

שמע מינה, ממה ששנינו על זה שבא מן הקהל שאינו יושב במקום זה שיצא מראש השורה השלישית אלא יושב הוא בסופה של שורה, מזה יש ללמוד:

אמר תירץ רבי:

דאמרי ליה הכי [כך יענו בני השורה לזה שבא לישוב עמם] **"הוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים"**, כלומר: טוב לך להיות זנב בשורה החשובה שלנו, מאשר להיות ראש לשורה הפחות חשובה, שם היית עד עתה.

מתניתין

כיצד מאיימין את העדים שלא יעידו שקר? (14)

על עידי נפשות, היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן:

שמא תאמרו את העדות:

מאומד, שכך אמדתם בדעתכם כעדותכם, ובגמרא מתבאר יותר.

ומשמועה [או משמועה], היינו, ששמעתם כך מאדם שאינו ידוע מי הוא.

או **עד מפי עד**, היינו, ששמעתם מעד שהעיד כן בבית דין אחר.

כי ניידי, בולחו ניידי, [כאשר הם נדים כולם נדים], כלומר, כשהיו מסמיכים אחד מתלמידי החכמים, כי אז היתה תנודה של כל הנמצאים שם, כי הבא מן הקהל נתיישב לסופה של שורה, וזה שישב עד עתה בסופה של שורה התקדם לכיוון ראש השורה, וכן כל בני השורה השלישית; וכן יש ללמוד שהבא מן השורה השלישית לא נתיישב במקומו של היוצא מן השורה השנייה אלא בסופה של שורה, ואם כן אף בני שורה זו נעו כולם והתקדמו לראש השורה, וכן בשורה הראשונה, וכן הסנהדרין עצמן היו נדים, שהדיין החדש שהוא הקטן שבכולם נתיישב לו בסוף השורה, וכל שאר הדיינים [עד מקומו של הדיין שמת], היו נדים לכיוון ראש שורת הסנהדרין; נמצא שכל היושבים שם היו נדים ממקומם.

ומקשינן: **ולימא להו**, כל אחד שהיה יושב תחילה בראש השורה, ועובר עכשיו לסופה של השורה הקודמת לו, יטען לבני השורה שהוא בא לשבת עמם:

הרי **עד האידנא הוה יתיבנא ברישא**, ואילו **השתא מותביתו לי בדנבי** [עד עכשיו הייתי

וקרו ליה "קטין חריך שקיה" [כי היה רבי זירא גון וקטן].
14. לשון המאירי הוא: פירוש: כשהעדים באים לבית דין להעיד על אחד בעבירה שיש בה מיתת בית דין, הסנהדרין שואלין לו אם מכירין אותו, ואם התרו בו; והם משיבים שכן. היו מאיימים

אותם קודם שיתחילו בדרישה וחקירה, דרך כלל, היאך צריך לזהר שלא להקל בענין הריגת אדם שלא כדין, ואומרים להם "התבוננו בעצמכם היאך אתם מעידים בכך, שמא תאמרו מאומד..."; וכן הוא ברמב"ם [סנהדרין פרק יב]; וראה עוד ב"תוספות יום טוב", אם אף בדיני ממונות

ומפי אדם נאמן, היינו, ששמעתם מאדם הניכר לכם שלא ישקר. (15)

שמא אי אתם יודעין, שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה.

ועוד אומרים להם:

הו יודעין, שלא כדיני ממונות דיני נפשות, כלומר, אינו דומה המעיד שקר ומפסיד את חברו ממון, למעיד עדות שקר והורגים את חברו על ידי עדותו; כי:

דיני ממונות, אדם שהעיד שקר בחבירו והפסידו ממון, הרי זה נותן לו את הממון שהפסידו ומתכפר לו —

ואילו דיני נפשות, דמו של הנהרג ודם זרעתיו שלא באו לעולם משום שמת אביהם על ידי זה, תלויין בו עד סוף העולם

—

שכן מצינו בקין כשהרג את אחיו את הבל, שנאמר בו "ויאמר ה' אל קין, אי הבל אחיך ... ויאמר מה עשית, קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה", אינו אומר "דם [לשון יחיד] אחיך", אלא "דמי [לשון רבים] אחיך", כאומר: דמו ודם זרעתיו.

דבר אחר: (16) לכך נאמר "דמי אחיך":

שהיה דמו של הבל מושלך על העצים ועל האבנים, וזה הוא "דמי אחיך", שכאילו היו שם דמים הרבה.

ועוד אומרים להם: (17)

לפיכך נברא אדם יחידי, כלומר, לכך היתה תחילת יצירת המין האנושי אדם אחד הוא אדם הראשון —

היו מעידים קודם האיום.

15. המשנה נתבארה על פי ה"תפארת ישראל", וראה "תוספות יום טוב".

וב"ד רמה" פירש: ומשמועה, שיצא קול ברבים שפלוגי הרגו לזה, ואתם סבורים שאם לא היה אמת לא היה הקול יוצא ברבים; עד מפי עד, ששניכם שמעתם מפי שנים אחרים שהעידו לפניכם שראו את המעשה, וכל אחד מכם עד מפי עד הוא, ואתם סבורים הואיל ואותם העידו לכם שראו את המעשה גם אתם יכולים להעיד מפיהם כאילו אתם עצמכם ראיתם, ואי אתם יודעים שאין שאין זו עדות נכונה, שהרי אין אתם יודעים אם אמת הוא מה שהעידו לכם ואם לאו; [ומשמע מדבריו, שאותו עד ראשון העיד כן בפני בית דין ונחקרה עדותו, ואילו היו מעידים אלו שנחקרה עדות הראשון בבית דין, כי אז היו בית הדין יכולים לדון על פי עדותו

של ראשון, אלא שהם אינם אומרים כן, אלא מעידים כאילו הם עצמם יודעים את העדות, וזו עדות פטולה היא]; שמא מפי אדם נאמן שמעתם, ואתם סבורים להעיד על פיו כאילו ראיתם בעיניכם, מתוך שברור לכם שהוא נאמן.

16. לכאורה נראה, שאין אומרים דברים אלו לעדים, אלא המשנה אומרת שיש לפרש את לשון הפסוק באופן אחר; והרמב"ם [סנהדרין יב ג] אכן אינו מביא "דבר אחר"; וכך הוא מפורש ב"ד רמה": מסתברא, דהאי דרשא דדרשינן גבי "דמי אחיך", שהיה דמו מושלך על עצים ועל אבנים ... לא אמרינן לה לסהדי, דכל שכן שמתפקרי כי שמעי דהאי "דמי אחיך" לאו לדמו ולדם זרעתיו אתא.

17. לשון המאירי הוא: ולא תאמר לא איבדתי אלא נפש אחת, שלפעמים אחד ממלא את כל

כדי להראותך שמאדם אחד נברא מלואו של עולם, וללמדך בזה:

האחד בא מאדם זה והשני מזולתו —
“אבא גדול מאביך”.

שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא.

ב. וכדי שלא יהו המינים אומרים: הרבה רשויות יש בשמים, וכל אחד ברא את האדם שלו.

ועוד טעמים אחרים יש במה שנברא העולם יחידי: (18)

ג. ולהגיד בזה גדולתו של הקדוש ברוך הוא, שאילו אדם כאשר הוא טובע כמה מטבעות בחותם אחד שהצורה חקוקה בו, הרי כולן דומין זה לזה, כי הרי מצורה אחת נחקקו כולם.

א. ומפני שלום הבריות שהיה מתרופף אילו היו נבראים שנים; שלא יאמר אדם לחבירו — אילו היו נבראים שנים בתחילה והיה

ואילו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא

העולם, לפיכך נברא אדם הראשון יחידי ...

ואולם לשון המאירי הוא:

“והווי יודעים ... שכן מצינו בקין ... ואף על פי שיש מקום להמון לצרף בו טעמים אחרים, דרך הערה במדות, שלא יאמר אדם לחבירו “אבא גדול מאביך”, או דרך הערה באמונה לומר האחד ברא אחד, ולא יהו מינים אומרים “הרבה רשויות בשמים”, מכל מקום יש לכם להתעורר על זו”, הרי מבואר, שכל זה נאמר לעדים.

18. לכאורה נראה, ששני הטעמים הנוספים הראשונים — הם תוספת של המשנה, ואינו מן הדברים הנאמרים לעדים, כי מה ענין יש לומר לעדים את הטעם של שלום הבריות, ואת הטעם שלא יאמרו המינים מה שיאמרו; אלא שדחוק הוא בלשון המשנה, שאת שני הטעמים הראשונים אין אומרים להם, ונאילו את הטעם השלישי אומרים להם.

ולשון הרמב”ם [סנהדרין יב ג] הוא:

“וכיצד מאיימין על דיני נפשות ... היו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות ... לפיכך נברא אדם יחידי בעולם ללמד שכל המאבד ... וכל המקיים ... כאילו קיים עולם מלא. הרי כל באי העולם בצורת אדם הראשון ... לפיכך כל אחד ואחד יכול לומר בשבילי נברא העולם. שמה תאמרו מה לנו ... הרי שאכן לא הביא את שני הטעמים הנזכרים, כי אין הם שייכים לעדים כלל.

וב”יד רמה” כתב: מסתברא ... דהאי טעמא דאמר לבריאת העולם יחידי בעולם מפני שלום הבריות, ומפני המינין, ולהגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים [הוא הטעם הנוסף השלישין], לא אמרינן לה לסהדי, דכל שכן דמתפקרי ... כי ידעי דאיכא טעמא אחרינא לבריאתו של אדם יחידי לבר מקמייתא דאית ביה איום, דקתני “שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא”; והא דתנינן להו לכולהו הני טעמי, לאו למימרא דכולהו אמרינן להו לסהדי, אלא תנא הוא דבעי לפרושי כולהו מילי וטעמי דהוו ליה למדרש, ולעולם לא אמרינן להו לסהדי מהני מילי, אלא הנהו מילי דאית בהו איום.

ומיהו את הטעם השלישי הזכיר הרמב”ם שאומרים אותו לעדים, וכבר נזכר שדחוק הוא בלשון המשנה, שאת שני הטעמים הראשונים לא היו אומרים לעדים, ואילו את הטעם השלישי

ושמא תאמרו: מכל מקום מה לנו לחוב
[להתחייב ולהענש] בדמו של זה שימות על
ידינו, ונוח לנו יותר לעמוד ב"אם לא יגיד
ונשא עווננו"; אל תאמרו כן –

והלא כבר נאמר "באבוד רשעים רנה" ולא
תחובו ותיענשו במיתתו של זה הרשע.

גמרא

שינונו במשנה: כיצד מאיימין את העדים, על
עדי נפשות היו מכניסין אותן ומאיימין
עליהן שמא תאמרו מאומד, ומשמועה, עד
מפי עד:

תנו רבנן:

טבע כל אדם בחותמו [בצורתו] של אדם
הראשון, ומכל מקום אין אחד מהן דומה
לחבירו.

לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר "בשבילי
נברא העולם", כלומר: חשוב אני כעולם
מלא, לא אטריד את עצמי מן העולם
בעבירה אחת וימשוך ממנה.⁽¹⁹⁾

ומוסיפים ואומרים להם:

ב-ז ושמא תאמרו "מה לנו ולצרה הזאת,
להכניס ראשינו בדאגה הזאת, אפילו על
האמת"; אל תאמרו כן –

והלא כבר נאמר "והוא עד או ראה או ידע,
אם לא יגיד ונשא עווננו", הרי שעליכם
מוטלת החובה להעיד, ונושאים אתם עוון
אם לא תגידו מה שראיתם.

סעודה, ואחר כך הכניס אורחים; וכיון דכל אחד
ואחד חשוב לפני המקום לברוא לו צורה בפני
עצמה, חייב לומר בשבילי נברא העולם,
ולהודות לפני המקום על כך.

ויש אומרים [הוא פירושו של רש"י]: חייב
לומר חשוב אני בעולם, ולא אטרוד עצמי מן
העולם בעבירה אחת וימשך הימנה, ואי איתא
להאי פירושא, הכי הוה מיבעי ליה לפרושי:
חייב לומר בשבילי נברא העולם, ואם אני טורד
עצמי, נמצאתי מאבד את כל העולם כולו שנברא
בשבילי, והנה הוא תלוי בי.

והמאירי כתב: וכן ראוי שתעוררו, שכל
בני אדם באין בצורת אדם הראשון, ואין פני
אחד דומין לפני חבירו, ומתוך כך כל אחד ואחד
צריך שיחשוב בעצמו דרך הערה שבשבילו נברא
העולם, ושיחשוב כן על חבירו עד שמתוך כך
יהא דמו יקר בעיניו.

ולשון הרמב"ם [סנהדרין יב ג] הוא:

היו אומרים להם; אלא שהרמב"ם לא כתב את
הענין השלישי בתור טעם למה שנברא האדם
יחידי, שלא כמשמעות המשנה, וגם מלשון
המאירי אין נראה שהוא טעם למה שנברא האדם
יחידי, [ראה עוד בהערה 19], וצריך תלמוד.

19. א. כן כתב רש"י, ומה שכתב "וימשוך
ממנה", היינו שימשוך את עצמו מלעשות את
העבירה, ויותר נכון להגיה "וימשך הימנה"
כאשר הביא ב"ד רמה".

וב"ד רמה" כתב: ועוד לכך נברא יחידי
להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה ...
לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא
העולם: עיקר הא מילתא שכל הנבראים בעולם
של מטה לא נבראו אלא בשביל האדם, כי הא
דתניא לקמן: אדם בערב שבת נברא, מפני מה
נברא בערב שבת, כדי שיכנס לסעודה מיד, משל
למלך בשר ודם שבנה פלטירין ושכללן והתקין